

BAKUNIN

**seçme
düşünceler**

HX
915
.B3520
1967

Vedat Burcuođlu

BAĐIŐIDIR

seçme düşünceler

KAPAK DÜZENİ : NACİ DÜNDAR
D İ Z G İ : BAŞARAN Matbaası
B A S K I : MAY Matbaası

— 1 9 6 7 —

bakanin

KOC University Library

3 1093 6190634 5

seçme
düşünceler

çeviri : mehmet tuncay

HX
915
.B3520
1967

HABORA KİTAPLARI

P.K. — 6

Beyazıt — İstanbul

BAKUNİN (1814 - 1876)

Torjok'da dünyaya gelmiş bir rus devrimcisidir. Almanya'da, İsviçre'de ve Fransa'da yaşamıştır. 1844 de Paris'e gelmiştir. Burada Engels ve Marx'ı tanımıştır. Yapıtlarının çoğunu fransızca olarak yazmıştır.

François Munoz, Bakunin üzerine yazdığı yazıda şöyle diyor : «Bazıları için Bakunin bir gürültücüden başka bir şey değildir. Mizaç yönünden çok, zekâ yönünden az gürültücü bir adam. Bazıları için katışıksız, tertemiz, salt, saltık, benim de şimdi bildiğim gibi, bir devrim meleğidir. Bazıları için de bir nihilisttir, işte o kadar. Berikiler için de ötekiler için de Marx ve Bakunin, gündüz ve gece gibi birbirlerine karşı konmuşlardır.»

ÖZGÜRLÜK ÜZERİNE

**İNSAN, YERYÜZÜNDEKİ ÖZGÜRLÜĞÜNÜ
KESİNLEYEREK VE GERÇEKLEŞTİREREK
İNSANLIĞINI ELDE EDER**

Yaşayan her şey... (1) varlığının bütünlüğü içinde kendini gerçekleştirilmeye yönelir. Yaşayan ve hem de düşünen bir varlık olarak insan, kendini gerçekleştirmek için önce kendini tanımak zorundadır. (Yapıtlar, I, 104, 1867) (2).

İnsanı, kendini çevreleyen yeryüzünü tanımaya iten, bu yeryüzü üstündeki sonuncu ve en eksiksiz yaratığının kendisi olduğu bu doğanın sınırlarını yorulmak bilmez

(1) Bazı cümlelerin içindeki ve başındaki üç nokta ve yine cümle başlarındaki küçük harfler yazının aslında da böyle olduğu için çeviride de aynı biçimde kullanılmıştır.

(2) Roma rakkamları «Yapıtlar»ın cilt numaralarını, ötekiler sayfa numaralarını ve en sondakiler de yazıldıkları tarihi göstermektedir.

bir tutkuyla araştırmaya iten bu kaçınılmaz merak nedir öyleyse?... İnsan yapısını kuran bütün gereklilikler söz konusu olduğunda, bu merak en insansı olandır demekten kaçınmam. İnsan bu önüne geçilemeyen bilmek gereksinmesiyle hayvanların bütün öteki türlerinden kesinlikle ayırt edilir demekten de kaçınmam. Bu geniş bilmek gereksinmesinin hoşnutluk verici ilerleyişi ve uyarısıyla insanın ancak gerçekten ve bütünüyle insan olduğunu de söylemekten kaçınmam. Varlığının bütünlüğü içinde kendini gerçekleştirmek için insan kendini tanımak zorundadır. Kendini kuşatan ve bir ürünü olduğu doğayı tanımadıkça, bütün ve gerçek anlamda kendini hiç tanımayacaktır. Öyleyse insanlığını yadsımadıkça, insan bilmek zorundadır. Düşüncesiyle bütün gerçek dünyaya girmek zorundadır. Bir sona varabileceği umudunu bir yana koyup düzeni ve yasaları durmadan daha ileri doğru derinleştirmek zorundadır. Çünkü insanlığı ancak bu değere bağlıdır... bu, kendi öz yapısını ve bu yeryüzündeki özel yetkisini, barınağını ve tek oyun yerini anlayabilsin diyerdir. Bu gözleri kör bir alın yazısı dünyasında, kendi insansı dünyasını, özgürlüğün dünyasını başlatabilsin diyerdir.

İnsanın çabası böyle bir şeydir, bitip tükenmezdir, en gururlu ve en gözü yüksekte yürekleri ve kafaları hoşnut edecek kadar sonsuz ve yeterlidir. Gelip geçici ve fark edilmez olan, kendinden öncesini bilmeyen bir sonsuzlukla evrensel değişimin kıyısı olmayan denizinde yit-

miş ve önünde de koskocaman bir sonsuzlukla, düşünen insan, etkin insan, insansı alın yazısının bilincine varmış olan insan, kendi özgürlüğünün duygusu içinde gururlu ve dingin kalır. İnsan çalışmayla ve bilimle kendi kendisini aşırı derecede özgür kılarak ve bağlarından kurtularak, gereksinmeye, çevresindeki bütün insanlara, benzerlerine, kardeşlerine baş kaldırarak özgürlüğünü elde eder. (Yapıtlar, III, 227 - 228, 1870)

...

Evrenle karşılaştırıldığında ne denli küçük olursa olsun, küremiz yine de sonsuz bir dünyadır. Bu oran altında, denebilir ki dünyamız, bu kelimenin en kısıtlı anlamında, yeryüzü tıpkı evren gibi bitimsizdir, sonsuzdur. Bilim hiç bir zaman gelip son deyime dayanmayacaktır, ne de son sözünü söyleyecektir. Bu bizi umutsuzluğa düşürmeli midir? Tam karşıtı, eğer harcanacak çaba kısıtlanmış olsaydı hemen insanın zihnini katılaştırırdı. Ne denirse densin ve ne yapılırsa yapılsın, insan zihni bir engeli aştığında ve kırdığında duyduğu mutluluğu başka zaman hiç bir yerde bulmayacaktır. (Yapıtlar, III, 368, 1870).

... yaman bir soyutlama gücüyle silâhlanmış olan insan her şeyi bilmeye ve kucaklamaya doymayan, görkemli ve tutkulu merakı için hiç bir zaman bir engel tanımaz ve tanımayacaktır da. Ona «Öteye gitmiyeceksin.»

demek yeterlidir. Bunun üstüne, engel koymanın kışkırttığı bu merakın bütün gücüyle, öteye geçmeye çabalar. Bu durumda İncil'de sözü edilen Yüce Tanrı, M. August Comte ve pozitivist öğretilerinden daha açık seçik bir görünüm kazandı. İnsan, şüphesiz, yenilmesi yasaklandığı için yasak meyveyi yedi. İster Yüce Tanrı adına olsun, ister bilim adına olsun, konulmuş bütün sınırlamalara karşı insan zekâsının bu dikbaşlılığı, bu boyun eymeysi, bu baş kaldırması insanın onurunu, gücünün ve özgürlüğünün gizini meydana getirir. İnsan olmayacak olanı arayarak, olabildi her zaman gerçekleştirdi ve öğrendi. (Yapıtlar, III, 325 - 326, 1870).

... gösterilen bu çabanın sona ermesi yalnızca zihinsel ve ahlâksal bir iş değildir. Bu, her şeyden önce, ahlâksal gelişmemiz bakımından olduğu kadar bir zaman dizisi içinde maddesel özgürleşme işidir. İnsan, bütün yaşayan varlıkların üstüne ağırlığını veren dış doğanın tutsaklık zincirini kırmayı başardığı ölçüde ancak gerçekten insan olur, kendi iç özgürlüğünü elde eder. (Yapıtlar, III, 278 - 279, 1870).

' Bu soyutlama gücüyle... insan kendini sanki ikiye böler, kendini kendinden ayırarak bir yerde kendi iç devinimlerinin, duyduğu coşkuların, içinde uyanan içgü-

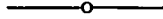
dülerin, açıkların, tutkuların, tıpkı tekrar tekrar duyduğu duygusal eğilimlerde olduğu gibi, üstüne çıkar. Bu, insana bütün bu söylenenler arasında bir karşılaştırma ve aynı biçimde, nesnelere ve iç devinimleri karşılaştırarak, birinden birini tutma olanağı verir. Bunu, toplumun ve özel durumların etkisinin insanda geliştirdiği ve güçlendirdiği hak ve iyi düşüncesine ya da başat duyguya göre yapar. Aynı biçimde, insanın içindeki ve belirlenmiş öteki devindiricilere karşı, yine belirlenmiş bir anlamda kendi içinde devinen bir ya da bir çok devindiricileri göz önünde tutarak yapılan bu yan tutma gücüne **i r a d e** denir.

Böyle açıklanıp anlaşılın insan zihni ve iradesi artık saittik olarak kendi başına, maddesel dünyadan bağlarını koparmış, birincisi düşünceleri ve ikincisi kendiliğinden eylemleri yaratarak dünyaların evrensel dayanışmasını meydana getiren neden ve sonuçların yazgısal bağıntısını kırarak güç göremez kendinde... Fizikötecilerin kendiliğinden düşünceler diye adlandırdıkları olanağı da bir yana atmak zorundayız, başına buyrukluğu ve bu kelimenin dinbilimsel, fizikötesi ve yargısal anlamında, insanın ahlâksal sorumluluğunu, iradenin kendiliğinden edimlerini de bir yana atmak zorundayız. (Yapıt, III, 243 - 245, 1870).

Gerçek insansı birey ana karnında biçimlenirken o'denli az nesnel ve soyut bir varlıktır ki her biri daha

şimdiden bir yığın nedenler ve eylemlerle sınırlanmış ve özellikleri belirlenmiştir. (Yapıtlar, I, 289, 1871).

Zekâ kadar irade de, cansız bedenleri ve et yığınlarını canlandırmak için tanrısal olarak gökyüzünden yüzüne düşmüş gizemsel, ölümsüz ve göksel bir kıvılcım değildir. Bu, canlı ve düzenlenmiş bedenin bir ürünüdür, bedensel yapının ürünüdür. (Yapıtlar, III, 249, 1870).

BİREYİN TOPLUMDA YER TUTMASI

VE

ÖZGÜRLÜĞÜ

Her insan, idealistlerin ileri sürdükleri gibi doğuştan düşünceler duygular değil de, zaten farklı düzeylerde, duymanın, düşünmenin, konuşmanın ve istemenin hem maddesel ve hem de açık yeteneğini doğarken getirir. Kendisiyle birlikte ancak düşünceleri biçimlendirme ve geliştirme yetisi ve daha önce de söylediğim gibi içeriği olmayan, bütün bütün açık bir devinim gücü getirir. İnsana ilk içeriği kim verir öyleyse? T o p l u m. (Yapıtlar, I, 289 - 290, 1871).

Her yeni kuşak, beşiğinde, geçmiş yüzyılların bir kalıtımı gibi kabul ettiği bütün bir düşünceler, imgelemeler, duygular dünyası bulur. Bu dünya yeni doğmuş bir insana önce gösterme ve düşünce yöntemleri gibi, din gibi, öğreti gibi düşünsel biçim altında kendini sunmaz.

Çocuk bu biçim altında dünyayı kucaklamaya ve algılamaya yetenekli değildir. Dünya kendini çocuğa hem çevresindeki kişilerde ve hem de bütün nesnelere cisimleşmiş ve gerçekleşmiş olgular dünyası gibi sunar. Yaşamaya başladığının ilk gününden bu yana duyduğu ve gördüğü her şeyle duyularına yönelerek yapar bunu. Çünkü insansı düşünceler ve gösteriler, yalnızca doğal değil ama toplumsal da olan yeni olguların üretici nedenleri olmak gücünü geç kazanırlar. Bu iş herhangi bir toplumun ortak bilincinde insansı düşüncelerin ve gösterilerin iyice yerleşmesinden sonra olur. Çok ağır da olsa, varlığı, alışkanlıkları ve insansı kuruluşları, kısacası toplum içindeki tüm insan ilişkilerini değiştirmekle sonuçlanırlar. Her birinin en gündelik yaşayışında, nesnelere içinde cisimleşerek, herkes için, giderek çocuklar için bile elle tutulur gözle görülür bir durum kazanırlar. Öyle ki her yeni kuşak ilk çocukluğundan başlayarak bunların içine girer. Yeni bir eleştiriyi kaçınılmaz bir biçimde birlikte yürüyen, kendine özgü düşünmenin uğraşısı başladığı olgunluk çağına geldiği zaman, kendini çevreleyen toplumda nasılsa kendinde de bir yerleşmiş düşünceler ve sunular dünyası bulur. Bu ona bir başlangıç noktalığı yapar. Bir anlamda ilk maddeyi ya da dünsel ve törel uğraşı için örgüyü verir. (Yapıtlar, I, 291 - 293, 1871).

Doğduğunda, insanların ve nesnelere içinde cisimleşmiş olarak bulduğu tüm bu düşünceleri —ki bunlar daha kendi kendinin bilincine varmadan eğitim ve öğretimle zihnine yerleştirilmiştir— içinde bulunduğu toplumun bütün dinsel, siyasal ve tutumsal kuruluşları tarafından ve ortak bir önyargı ya da evrensel bir biliñle açıklanmış öğretiler tarafından, daha sonra, onaylanmış,

açıklanmış, eleştirilmiş olarak bulur yeniden. Bunlar öylesine içine işlemişlerdir ki onları, kişisel olmasa bile, savunmak için ilgilenir. Maddesel, zihinsel ve törel bütün alışkanlıklarıyla elinde olmadan onlarla suç ortağı olur.

İnsanı şaşırtması gereken, insan yığınlarını etkileyen, toplumun ortak bilincini açıklayan bu düşüncelerin eylem gücü değildir öyleyse. Tam karşıtıdır, bunlarla dövüşmeyi, düşüncesi, iradesi, cesaretiyle bunlara karşı dövüşmeyi göze alan bireylerin bu yığın içinde bulunmasıdır. Çünkü toplumun birey üstüne olan baskısı çok geniştir, (Yapıtlar, I, 294 - 295, 1871).

İnsan toplumu yaratmaz, orada dünyaya gelir. Özgür olarak dünyaya gelmez ama zincirlenmemiştir de. Bir yığın geçmiş etkilerin, gelişmelerin ve tarihsel olguların yarattığı özel bir toplumsal ortamın ürünüdür. Dinin, iklimin, kavimsel tipin, bağlı olduğu sınıfın, toplumsal yaşayışdaki tutumsal ve siyasal durumların ve son olarak yerin, köyün ya da kentin, evin, ailenin ve doğduğu yerdeki komşuların izlerini taşır.

Bütün bunlar onun kişiliğini ve yapısını sınırlar. Ona belli bir dil verir. Karşı koyamayacağı bir düşünce-lerden, âdetlerden, duygulardan, zihinsel görünüşlerden yapılmış bir dünya ve kendi bilincinin uyanışından önce, çevresindeki toplumsal ortamla birlikte akrabalıkla sıkı sıkıya sınırlanmış bir bağ içinde bir yer verir. Herhangi bir toplumun örgensel olarak bir üyesidir. Dıştan ve içten ona bağlıdır. Günlerinin, inançlarının, önyargı-

larının, tutkularının ve âdetlerinin sonuna dek içine girmişdir. (Maximoff, 159, 1870).

... toplumun birey üstüne olan baskısı çok geniştir. Bu despotça olduğu kadar karşı konulamaz da olan bu etkinin çarpıcılığına karşı korunmuşluk taslayabilen oldukça güçlü zihinler ve oldukça kuvvetli kişilikler yok gibidir.

Hiç bir şey bu etki kadar insanın toplumsal kişiliğini kanıtlayamaz. Denebilir ki herhangi bir toplumun ortak bilinci bir çeşit çevreyici bir ortam, bütün üyelerine zararlı ama varlıkları için saltık olarak gerekli törel, zihinsel bir hava yaratır. Onları güder, aynı zamanda onları ayakta tutar, bunu kendisi tarafından gereklilikle belirlenmiş ve alışılmış ilişkilerle üyelerinin arasında bağlar kurarak yapar. Her birine güvenlilik, kesinlik esinliyerek ve herkes için bayağılık, beylik düşünce, görenek meydana getirerek yapar bunu.

Yalnızca halk yığınlarındakiler değil, aydınlanmış ve ayrıcalık kazanmış sınıflardakiler de ve giderek ötekilerden de çok, insanların büyük çoğunluğu körü körüne geleneği ve göreneği sürdürdükleri zaman ancak kendilerini kendilerine karşı dingin ve barış içinde bulurlar. (Yapıtlar, I, 295 - 296, 1871).

İnsansı bireyin büyük çoğunluğu... çevresindeki herkesin ancak istemesini ve düşünmesini ister ve düşünür. Kendileri için istediklerini ve düşündüklerini sanarlar kuşkusuz. Ama yaptıkları, kölece ve göreneklere uyarak, başkalarının düşünce ve istemlerini yeniden ortaya çıkarmaktan başka bir şey değildir. Bu kölelik, bu göre-

nekçilik, istemdeki bu baş kaldırma yoksunluğu, bireylerin zihindeki bu kendi başına düşünme yokluğu insanlığın tarihsel gelişiminin üzüntü verici yavaşlığının nedenleridir. Ruhun ölümsüzlüğüne ve başına buyrukluğa inanmayan, ister maddeci, ister gerçekçi olalım, bizler için bu ağır gidiş bir doğal olgu gibi gözükmektedir. Maymun olma durumundan başlayarak insan, insanlığının bilincine ve özgürlüğünün gerçekleştirilmesine ancak zar zor varabilmiştir. Önce ne böyle bir bilinci ne de böyle bir özgürlüğü vardır. Yırtıcı ve tutsak bir hayvandır doğduğunda. Gide gide, düşüncesinin, konuşmasının ve isteminin doğuşuna gereklilik gösteren toplumun bağrında insanlaşır ve özgürleşir. Bunu ancak, insansı varlığının doğal bir başlangıç noktası ve temeli olan bu toplumun geçmiş ve şimdiki üyelerinin ortak çaba harcamalarıyla yapabilir. İnsan kendini çevreleyen bütün bireylerin kişiliğini ve kişisel özgürlüğünü tümlererek ancak kendi kişiliğini ya da kişisel özgürlüğünü gerçekleştirir diye bir sonuç çıkarırız buradan. Bu da çalışma ve toplumun ortak gücüyle olur... azaltmaktan ve sınırlamaktan uzak toplum, tam karşıtı, insansı bireylerin özgürlüğünü yaratır. (Yapıtlar, I, 274 - 275, 1871).

Toplumun bu doğal etkisine karşı baş kaldırma, birey için, örgütlenmiş bir kuruluş olan Devlet'e karşı baş kaldırmaktan daha güçtür. (Yapıtlar, I, 283, 1871).

Topluma karşı kökten bir baş kaldırma... insan için doğaya baş kaldırma kadar olanaksızdır. (Yapıtlar, I, 286, 1871).

Toplum iyidir ya da kötüdür diye sorulmaz pek, evrensel, maddesel, gerçek, tek, yüce saltık bir varlık olan doğa için de bir iyidir ya da bir kötüdür diye soru sormak olanaksızdır. Bu fazladan bir şeydir. Bilinçten, düşünceden, bütün zihinsel ve törel değerlendirmeden önce gelen, olumlu ve ilkel alabildiğine geniş bir olgudur. Temeldir. İyi ve kötüyü adlandırdığımız, bizi içine alan dünyadır bu.

Devlet için böyle değildir. Devlet'e kötüdür demekten kaçınmam, fakat tarihsel gerekliliği olan bir kötü..... Devlet hiç bir zaman toplum değildir. Devlet, olsa olsa, kaba olduğu kadar da soyut olan tarihsel bir biçimdir. Bütün ülkelerde, tarihsel olarak, şiddetin, vurgunun, yağmanın, bir kelimeyle savaşın ve fethin, ulusların dinsel uydurmalarının yarattığı Tanrılar'la evlenmesinden dünyaya gelmiştir. Devlet. (Yapıtlar, I, 287, 1871).

Devlet, tarihsel, geçici bir kuruluş, toplumun geliştiği geçici bir biçimdir. (Yapıtlar, I, 285, 1871).

Devlete karşı baş kaldırmak çok kolaydır. Çünkü doğada olduğu gibi Devlet'te de baş kaldırmayı kışkırtan bir şeyler vardır. Devlet yetkedir, güç'tür, gücün hayranlığı ve çalımıdır... (Yapıtlar, I, 288, 1871).

... bir insanın bir başkasına yaptığı doğal etki... insan dayanışmasının, maddesel, zihinsel ve törel olan temelidir. Dayanışmanın, başka bir deyişle toplumun ürünü olan insansı birey, kendi doğal yasalarının buyruğu

altında kalarak, dışardan ve özellikle yabancı bir toplumdaki gelen duyguların etkisi altında, belli bir düzeye dek topluma karşı devinime geçebilir. Ama bir başka sağlam ortam hazırlamadan ve oradaki etkilere katlanmayı göze almadan buradan çıkamaz. Çünkü insan için, bütün toplumdan ve insansı etkilerden uzak düşmek demek, saltık bir tek başınlık, zihinsel, törel ve giderek maddesel bir ölüm demektir. Dayanışma ürün değildir, bireyselliğin anasıdır. İnsan kişiliği ancak insan toplumu içinde doğar ve gelişebilir. (Yapıtlar, V, 159, 1869).

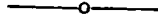
Toplumsal dayanışma yasası insanın ilk yasasıdır. Özgürlük ikinci yasadır. Bir ayrılmazlık içinde olan bu iki yasa, insanlığın özünü kurar. Böylece özgürlük dayanışmanın hayır'lanması değildir. Tam karşıtı, gelişmesidir, insanca olmasıdır. (Maximoff, 156, 1871).

...

Hem doğal ve hem de akılcı olan tek büyük ve güçlü yetke, saygı göstereceğiniz tek şey, eşitlik ve dayanışma üstüne kurulmuş bir toplumun ortak ve halktan gelen düşüncesinin yetkesi olacaktır. Özgürlük, bütün üyelerinde karşılıklı ve insansı olan saygı üstüne kurulacaktır. Evet, işte hiç de göksel olmayan, bütünüyle insanca bir yetke. Bütün yüreğimizle önünde eğileceğiz. Şurası kesin ki ona kölelik etmeyeceğiz. İnsanları bağdan kurtaracak. Sizin ceza kurallarınızdan, zindancılarınızdan ve cellâtlarınızdan daha güçlü, Kilise'nin ve Devlet'in kurduğu bütün göksel, dinsel, fizikötesi, siyasal, tüzel yetkelerinizden daha güçlü, bin kez daha güçlü bir yetke olacak, buna kesinlikle inanın. (Yapıtlar, III, 69, 1871).

... toplumsal dayanışma yasası katı yüreklidir, öylesine ki bireylerin ahlâkını yükseltmek için toplumsal varlıklarının yapısı kadar bilinçleriyle uğraşması gerekmez. (Nettlau, 230, 1864-67).

...her şeyden önce toplumun kendisini ahlâkça yükseltmek gerekir. (Yapıtlar, V, 160, 1869).

**ÖZGÜRLÜK, HER ŞEYDEN ÖNCE TOPLUMSAL
BİR OLGUDUR, BAŞKASININ ÖZGÜRLÜĞÜ
BENİMKİNİ SONSUZA DEK UZATIR**

Benim için önemli olan bütün öteki insanlardır. Çünkü her şey benim toplumsal durumumla ilgilidir. İster Papa olayım, ister Çar olayım, ister İmparator olayım, giderek ister başbakan olayım, bu sayılanların arasındayım. Onlar bilgisiz, yoksul, köleyseler, varlığım onların bilgisizliği, yoksulluğu, köleliğiyle çevrilidir. Ben aydınsam ya da akılıysam, onların aptallığıyla aptallaşırım, yürekliysen onların köleliği beni de köleleştirir, varlıklıysam onların yoksullukları önünde titrerim, ayrıcalığım varsa onların adaleti önünde rengim uçar. Sonunda ben özgürlük istesem de özgür olamam, çünkü benim çevremdeki bu insanlar daha özgür olmayı istememektedirler. Böylece de bana karşı baskı olup çıkarlar.

Bu imgesel bir şey değildir. Bu, bugün bütün dünyanın denediği iç burkutucu bir gerçektir. Niye bunca insan üstü çabalara, önce tutkulu olan bunca devrimlere, verilen bunca kurbanla, özgürlük için yapılan bunca savaşa karşılık Avrupa yine de köle olarak kalıyor? Çünkü bütün Avrupa ülkelerinde hareketsiz duran bir yığın var..... Özgürlüğümüzü elde etmek için onu özgürlüğünü elde etmeye zorlamalıyız. (Mazzini, 91 - 92, 1871).

Hemen hemen bütün ülkelerde kadınlar köledir. Onların özgürlüğü eksiksizce elde edilmeden bizim kendi özgürlüğümüz olanaksızdır. (Kornilov, 291).

... hiç bir ülke, bütün insanlık bütünüyle özgür olmadıkça, tam ve kesin bir anlamda özgür olamayacaktır. (Mazzini, 110 - 111, 1871).

Beni çevreleyen kadın erkek, bütün insansı varlıklar özgür olmadıkça ben de özgür olamam... Herkesin özgürlüğüyle doğrulanmış olan benim kişisel özgürlüğüm sonsuza doğru uzar. (Yapıtlar, I, 281, 1871).

Bireylerin özgürlüğü hiç de bireysel bir olgu değildir. Ortak bir olgu, bir üründür. Hiç bir insan bütün insansı toplumun el birliği olmaksızın ve dışında özgür olamayacaktır. (Yapıtlar, V, 318, 1871):

İnsanın içinde ne varsa insansıdır. Başka bir şey olan özgürlük, toplumsal ve ortak bir işin ürünüdür.

Saltık anlamda kendi başına özgür olmak, dinbilimcilerin ve fizikötecilerin bulduğu bir uyumsuzluktur. (Yapıtlar, V, 321, 1871).

...

... insan, insanlığı ve herkesin özgürlüğünü sevdiği ve saydığı ölçüde gerçekten insandır. Özgürlüğü ve insanlığı, herkesçe sayıldığı, sevildiği, ortaya çıkarıldığı ve yaratıldığı ölçüde insandır. (Yapıtlar, I, 280-281, 1871).

DEVLET VE ÖZGÜRLÜK

Devlet nedir? Bize karşılık veren fiziköteciler ve hukukçular, kamuya değgin bir şeydir, diyorlar. (Yapıtlar, I, 222, 1869).

...

J.-J. Rousseau'nun ilkel toplumun özgür bir anlaşmayla ve yabancılarca kurulmuş olduğunu düşünmüş olması, kendi için büyük bir yalnız olmuştur. Fakat J.-J. Rousseau bunun böyle olduğunu ileri süren tek kimse değildir. İster Kant okulundan olsun, ister bireyci ve bağımsız okuldan olsun çağdaş tüze ve siyasa yazarlarının büyük bir çoğunluğu ne dinbilimcilerin göksel tüzesi üstüne kurulmuş toplumu ve ne de Hegelci okulun sınırladığı toplumu kabul ediyorlar... başlangıç için kendiliğinden bir anlaşma. Kendiliğinden bir anlaşma! Demek ki sözsüz ve giderek düşüncesiz ve istemsiz bir anlaşma. Anlam-dışı bir baş kaldıran! Uyumsuz bir kurgu, daha da fazlası kötü niyetli bir kurgu!.....

Toplumsal anlaşmanın sonuçları, gerçekte, uğursuzdur. Çünkü Devlet'in saltık yöneticiliğiyle sonuçlanır. Gel gelelim, alınmış olan başlangıç noktası, ilke aşırıca bağımsıza benzer. Bireyler, bu anlaşmayı yapmadan önce, saltık bir özgürlükten yararlanan biçimde-

dirler. Çünkü bu kurama göre, doğal insan, yabancı insan, tek bütünüyle özgür olandır.

-... Birinin özgürlüğü ötekinin özgürlüğüne gereksinme göstermez, tam karşıtı, bu her birinin bireysel özgürlüğü kendi kendine yeter, kendi kendine var olur, her birinin özgürlüğü bütün ötekilerin özgürlüğünün hayır'lanması gibi kesinlikle ortaya çıkar. Bu özgürlükler karşılaşarak bir birlerini sınırlamaya, indirgemeye, yıpratmaya yönelirler.

Sonuna dek yıkımasınlar diye aralarında bir a n - l a ş m a yaparlar. (Yapıtlar, I, 139 - 141, 1867).

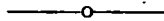
...

Devlet'le ilgili bütün kuramlar yetke ilkesi üstüne kurulmuşlardır. Yani dinbilimsel, fiziköteci, siyasal, saygıdeğer bir düşünüyü üstüne. Yığın kendi kendini yönetemez düşünceyiyle yukardan gelen bir bilgeliğin ve adaletin iyiliksever boyunduruğu altına girecektir. (Yapıtlar, I, 171, 1867).

Devlet, yetiştirmeleri yönünden, oturdukları yer ve yöre bakımından, durumları bakımından, ilgi ve düşünceleri bakımından, uğraşları bakımından ayrımlı bir yığın insanın yukardan aşağıya doğru yönetimidir. (Yapıtlar, IV, 475, 1872).

Devlet her zaman için belli bir ayrıcalık sınıfının gelir kaynağı oldu. (Yapıtlar, I, 226, 1869).

Ne bulduysa her zaman için bulduğu şeylere inanca verdi: zenginlere zenginliklerinin, yoksullara yoksulluklarının, mülklerinin üstüne kurulmuş özgürlüğü olanlara özgürlüklerinin, kölelere köleliklerinin inancasını verdi. (Yapıtlar, III, 160, 1871).

VATAN, ULUSCULUK, ÖZGÜRLÜK

Devlet, Vatan değildir. Bu, Vatan'ın soyutlaması, fizikötesi, gizemsel, siyasal, tüzel kurgusudur. Bütün ülkelerdeki halk yığınları vatanlarını aşırı severler. Fakat bu doğal ve gerçek bir sevgidir. Halkın vatan severliği bir düşünce değil bir olgudur. Siyasal vatan severlik, Devlet sevgisi bu olgunun tam deyimi değildir. Aldatıcı bir soyutlama aracılığıyla bozulmuş bir deyimdir bu. Çoklukla belli bir azınlığın yararınadır. Vatan, ulusallık, tıpkı bireysellik gibi doğal ve toplumsal bir olgudur. Ruhbilimsel ve tarihseldir de aynı zamanda. Bir ilke değildir bu. Bütün insanlar arasında ortak, evrensel olması için insansı bir ilke olması gerekir. Oysa ulusallık insanları ayırır. Öyleyse bir ilke değildir. Ulusallık, bireysellik gibi bir olgudur. İmdi, ona saygı duymak zorundayız...

Vatan, bütün insanın, bütün insan kümelerinin, kuruluşlarının, ortaklıklarının, bölgelerinin, uluslarının,

yaşamalarının, duymalarının, düşünmelerinin, istemelerinin ve kendilerine uygun devinmelerinin kutsal ve söz götürmez hakkını ortaya kor. Ve bu kendilerine uygunluk uzun tarihsel bir gelişimin her zaman için söz götürmez bir sonucudur.

Gelencğin ve tarihin önünde eğiliyoruz. Bize geçmişin öğretmenleri ve yorumlayıcı bilginlerince fizikötesi, tüzel ve siyasal bir durumda önümüze dikilmiş soyut engeller gibi kendilerini sundukları için değil de yalnızca gerçekten etin ve kanın içinden, gerçek düşüncenin ve gündelik insanların isteminden geçtikleri için hiç olmazsa bunları biliyoruz. (Yapıtlar, VI, 382 - 384, 1871).

Bütün bir ulus, bütün bir birey istem dışı olarak, neyse odur ve kendi kendinin olmak hakkı vardır... Bununla birlikte, eğer birey ya da ulus her hangi bir biçimde var oluyorsa ve bir başka biçimde var olamıyorsa, bundan hiç bir şekilde onların hakkı olduğu ya da birini ulusallığı, ötekini bireyselliği gibi birbirine yer veremeyen ilkeler olarak kabul etmeye yarayacağı sonucu çıkarılmamalıdır... (Devletçilik ve Anarşistlik, 120 - 121, 1871).

...

Birlik amaçtır, amaca doğru karşı konulamaz bir biçimde eğilimlidir insanlık. Fakat birlik meşum, zihnin, değerliliğin, bireylerin ve ulusların mutluluğunun yıkıcısı olur. Her keresinde ister şiddetle, ister dinsel, fizikötesi, siyasal ve giderek bazı da tutumsal bir yetke altında olsun, özgürlüğün dışında oluşur. Özgürlüğün dışında bir birliğe yönelen vatanseverlik kötü bir vatanseverlik tir... (Yapıtlar, I, 19, 1867).

...

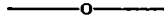
... az çok ayrımlı durumların bir araya gelmesiyle, vatanseverlik dediğimiz bu şeyi ortaya koyan ana ilkelere... dört tanedir : 1) Doğal ya da bedensel ilke, 2) Tutumsal ilke, 3) Siyasal ilke, 4) Dinsel ya da bağnaz ilke.

Bedensel ilke, içgüdüsel, yapmacıksız ve kesin vatanseverliğin belli başlı temelidir. Bu doğal bir tutkudur...

Doğal vatanseverlik katışıksız olarak hayvansal bir olgudur. Hayvansal yaşamın bütün derecelerinde bulunur. Bu anlamda alınmış olan vatanseverlik bir kırıp geçirme savaşıdır. Yaşamak için bu büyük ve korkunç savaşın ilk insanı ifadesidir.

... Konuşan hayvan olan insan, sonunda bu savaşa ilk cümleyi sokar ve bu cümlenin adı da vatanseverliktir. (Yapıtlar, I, 227 - 229, 1869).

Doğalvatanseverlik şöyle tanımlanabilir : içgüdüsel, bir bağlanma ve kalıtımsal ya da geleneksel ve ortaklaşa alınmış varlığın alışkanlıkları için bütünüyle eleştiriden uzak bir bağlanma... Vatanseverlik bir yanda ortak bir bencillik, bir yanda savaştır.... (Yapıtlar, I, 234 - 238, 1869).

Din, İdeacılık, Maddecilik, Ahlâk
ÜZERİNE

GÖKYÜZÜ, YERYÜZÜNÜN POSTLARIYLA ZENGİNLEDİ

Ne dinin tarihsel gerekliliğini yadsımaya ne de onun tarihce saltık bir kötü olduğunu doğrulamaya kalkışacağız. Ne olursa olsun din ne yazık ki okuma yazma bilmeyen insan yığınları için bugün de kaçınılmaz bir kötü olarak kalıyor.... Diyebiliriz ki din, göksel ussuzluk biçimi altında insana ilk zihinsel uyanışı getirmiştir. Yalanın göksel perdesi arkasında insansı hakikatın ilk ölgün ışığıdır. Göksel iyiliğin tarihsel günahları boyunca hakkın, tüzenin, insansı ahlâkın ilk gösterisidir. Giderek, tanrısallığın aşağılayıcı ve can sıkıcı boyunduruğu altında özgürlüğün acemilik dönemidir...

Dinle hayvanlığından sıyrılan insan insanlığa doğru bir adım attı. Fakat dinsel kaldığı sürece amacına ulaşamaz. Çünkü din onu uyumsuzla mahkûm eder. Yönünü şaşırtarak yapar bunu. İnsansıyı arayacağı yerde tanrısalı aramaya iter onu. Doğal kölelikten daha yeni kur-

tulmuş olan uluslar birden din tarafından güçlü insanların ya da ayrıcalık sınıfların köleliğine düşürülürler. (Yapıtlar, I, 133 - 134, 1867).

Din korkuyla başlar, diyebilirim. Gerçekte, kendi kendinin bilincine varmak diye adlandırdığı içindeki güneşin aydınlığıyla uyanıp, ağır ağır yarım uykudan çıkarak zaten bütün öteki hayvanlar gibi hem ürünü ve hem de yemi olduğu dış dünyayı korkuyla gözden geçirirken insan bu korkuyla düşünmeye başlar... İnsan öteki hayvanlara göre daha silâhsız doğmuştur, sonra çocukluk devri uzun sürer... sonra, henüz çiçeklenmiş ve dış nesnelere tanıyacak ve kullanacak kadar güce ve olgunluğa erişmemiş olan bu düşünce hemencecik insanı birlikten, içgüdüsel uyumdan ayırmak zorunda kaldı. İnsan, içgüdüsel uyum içinde doğanın bütününde kendini bulmak zorunda kaldı. İlk düşünce onu, bir biçimde, bu dış dünyadan ayırdı... (Yapıtlar, III, 303 - 304, 1870).

Bütün düşüncelerimizin ve bilgilerimizin kaynağı olan soyutlama yetisi, şüphesiz bütün insanı erginliğin tek nedenidir. Fakat insanda bu yetinin ilk uyanışı doğrudan doğruya özgürlüğünü getirmedi. (Yapıtlar, III, 307 - 308, 1870).

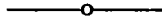
Tanrı her şeydir, gerçek dünya ve insan hiç bir şeydir. Tanrı hakikattir, adalettir, iyidir, güzeldir, güçtür ve yaşamadır, insan kuruntudur, kötür, pisliktir, güçsüzlüktür ve ölümdür. Tanrı efendidir, insan köledir. (Yapıtlar, III, 41 - 42, 1871).

... vahiy deniyor, kendilerine vahiy gelenler deniyor.

ermişler, peygamberler, keşişler ve yasa koyucular, hepsine Tanrı vermiş esini. Bir kere yeryüzünde tanrısallığın temsilcisi olarak bilindiler mi istedikleri gibi kesin bir güç kullanıyorlar. Herkesin onlara sınırsız ve edilgen bir boyun eyme zorunluğu var. Çünkü tanrısal akla karşı insansı akıl diye bir şey yok. Tanrı Adaletine karşı yeryüzü adaleti diye de bir şey yok. Tanrının kölesi olan insan Kilise'nin ve Devletin de kölesidir. Zaten Devlet Kilise tarafından onaylanmıştır...

... din... her zaman için şiddeti kutsallaştırdı. Onu tüzeleştirdi. İnsan zihninin uydurduğu bir gökyüzünden onu insanlığa indirdi. Tüzeye ve kardeşliğe indirdi. Yeryüzünde dilediği gibi davranmak için yaptı bunu. Mutlu eşkiyalıkları kutsadı. Onları daha da mutlu kılmak için, sayısız kurbanlarına, yani halklara, boyun eyme ve peki demeyi öğütledi. Kendinin hayran kaldığı gökyüzü ülküsü en yüce olandı, yeryüzü gerçekleriye aşağıının aşağısı.....

İnsan maddedir. Ceza görmeksizin maddeyi aşağılayamaz. İnsan bir hayvandır. Hayvanlığını tahrip edemez. Fakat onu değiştirebilir ve insanlaştırabilir. Onu değiştirmeli ve insanlaştırmalıdır. Bunu özgürlük sayesinde yapar. Yani akla ve tüzeye göre düzenlenmiş eylemle yapar..... (Yapıtlar, I, 220-221, 1869).

TANRI AŞKINA

Eğer insan yine de insanlarla arasındaki bazı ilişkileri sürdürüyorsa bu ne törel bir gereksinmedendir ne de onlara karşı duyduğu sevgidir. Çünkü, ancak gereksinme duyulan ve size gereksinmesi olan sevilir. Sonsuz ve ölümsüz özünü bulmuş olan insanın kimseye gereksinmesi yoktur. Olsa olsa Tanrı'ya gereksinmesi vardır... Eğer onlarla arasında yine de bazı ilişkiler varsa bunun iki nedeni olabilir:

Önce ölümlü bedenini yaşatmak için yemeye, barınmaya, örtünmeye, kendini savunmaya gereksinmesi vardır... Bir de uygarlaşmış bir insan da bir yığın şeye gereksinme duyar... Bütün bunları bir başına üretecek değildir, ortak ve genel bir çaba gerektirir bunlar... (Yapıtlar, I, 312 - 314, 1871).

İkinci neden, başka insanlarla ilişkilerini koruyacak

bir kendini bilirlige varmiş bireyi kötü duruma düşürebilir. Bu Tanrı'nın hoşuma gitmek tutkusudur.....

Şu kelimelere dikkat ediniz : «Tanrı aşkı için...» Bu kelimeler eksiksiz olarak tek insansı olan aşkın kişiliğini anlatırlar. Bu tek insansı olan aşk fizikötesi bir töre içinde olabilir. İnsanları gereksinmelerinden ötürü değil de yalnızca «rabbel alemın»in hoşuna gitmek için sevmekten ibarettir... Tanrı düşüncesi, Tanrı olmayan her şeyi kırıp geçirir. Bütün insansı ve yeryüzü gerçeklerinin yerine tanrısal uydurmalar koyarak yapar bunu. (Yapıtlar, I, 315 -316, 1871).

Ne demektir, insanları Tanrı aşkına sevmek ve onlara iyilik etmek?... Ben Tanrı sayesinde ölümsüz ve eksiksiz bir bireyim. Kendimi özgür hissediyorum çünkü Tanrı'nın kölesiyim. Mutlu kılmak için bir başka insana gereksinme duymuyorum. Törel ve zihinsel varlığım fazlasıyla tamam. Fakat Tanrı'nın dediklerine boyun eymek için onlarla olan ilişkilerimi sürdürüyorum. Onları Tanrı aşkına seviyorum. Onların da benim gibi Tanrı'nın kölesi olmalarını istiyorum..... onları buna zorlayabilirim. Tanrı hayranlarının hakiki kişiliği böyledir... (Yapıtlar, I, 318 -319, 1871).

Tanrısal töre, eksiksiz olarak kendini şu hıristiyan sözünde bulur : «Tanrı'yı kendinden çok seveceksin, yakınını da kendin kadar seveceksin» Bu kendini ve yakınını Tanrı için kurban etmek demektir. Kendini adanmak giderek delilik olabilir ama yakınını da bu işe sokmak töre dışı bir şeydir, insancılık açısından. Neden öyleyse insanlık dışı bir kurbanlığa zorlanayım? Ruhun kurtuluşu için. Hıristiyanlığın son sözü bu. Tanrı'nın hoşuna gitmek için ve ruhunu kurtarmak için yakınımı

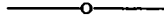
kurban etmek zorundayım. Bu saltık bir bencilliktir...
(Yapıtlar, I, 303 - 304, 1871).

...

Tanrı'nın insanların aşkına gereksinmesi olduğunu söylemek saygısızlık olurdu. Çünkü gereksinme duymak, bir şeyin varlığının alanında bir şeye gerekli olduğu anlamına gelir. Bu bir güçsüzlük gösterisidir. Bir zavallılıktır. Hiç bir eksiği olmayan Tanrı ne bir kimseye ne de bir şeye gereksinme duyar. İnsanların aşkı olmadan da Tanrı insanları sevebilir. Bu da insanları ezmekten başka bir şey değildir...

Gerçek sevgi, hakiki sevgidir ancak. Büyüğün küçüğe karşı olan sevgisi ezmektir, aşağılamaktır, bencilliktir. Başkalarının alçalması üstüne kurulmuş bir kabarma, büyüklenmedir. Küçüğün büyüğe karşı sevgisi aşağılanmadır, ister iyilik, ister kötülük gelsin, kölenin efendisinden beklediğidir.

İşte Tanrı'nın insanlara ve insanların Tanrı'ya karşı duydukları sevginin genel kişiliği budur. (Yapıtlar, I, 316 - 317, 1871).

KEŞİŞLER

Bütün zorbalıkların en kötüsü dinden ve öğretiden gelen zorbalıktır. Tanrılarının ününden ve düşünülerinin utkusundan yana pek kıskançtırlar. Bu onlarda ne özgürlük, ne de yaşayan ve gerçek insanlar için acıma duygusu bırakır. (Yapıtlar, III. 87, 1871).

... Tanrı korkunç bir yoldaştır. Ezer, yok eder, yıkar, kemirir, bozar, parçalar ya da uzaktan yakından ona yaklaşmak bahtsızlığına uğrayanı kurutur... (Mazzini, 47, 1871).

Tanrısal gayret, düşünce meşguliyeti, en yumuşak yüreklerdeki, en ılımlı ruhlardaki insan sevgisini kurutmakla sonuçlanır. Dünyadan olan ve yapılan her şeyi sonsuzluk ya da soyut düşünce açısından alarak geçici nesnelere hor görürlükle davranırlar. Kendileri de geçicidirler.... Sürekli olansa, görece olarak sonsuz olansa gerçek insanda olan, insanlık olgusudur. Durmadan geli-

şerek bir kuşaktan öteki kuşağa daha zenginleşmiş olarak geçer.... Fakat bu gelişen insanlık olgusu ancak kendini belirli zamanlarda, belirli yerlerde, gerçekte yaşayan insanlarda gösterip gerçekleştirdiği ölçüde gerçek ve canlıdır. Bunun genel düşüncede olmaması gerekir.

Genel düşünce her zaman için bir soyutlamadır. Bir bakıma da gerçek yaşayışın yadsınmasıdır. (Yapıtlar, III, 87 - 88, 1871)).

... bir kaç milyon yıl sonra yeryüzü kalmıyacak. Bu yüzden endişelenmiyelim. Bir kaç milyon yıl bizim için sonsuzlukla özdeşdir. Sonsuzluktan söz eden keskin idacılar bundan daha azını imgeliyorlar. Şunun şurasında üçbin yıllık bilinen bir geçmişimiz var. Bize sonsuz gibi geliyor ve yaşlanmış gibi geliyor! Ne yaparsak şimdi için yapalım, yakın geleceği kendi ölçülerimize göre hazırlayalım, çok uzak geleceğin içimizde doğurduğu kuşkuyu da bizden sonraki kuşaklara, geleceğin insanlarına bırakalım. (Mazzini, 90 - 91, 1871).

... sadık inançlıların yaptıkları ve yapmakta oldukları kötülük az buz değildir. Önce, bunları bir yana bırakalım, iki yüzlülerin güç gösterisi olanaksızdı. İki yüzlüler hiçbir zaman bir din kurmadı. Sadık inançlıların kurduklarından yararlanmakla yetindiler. Bunların keskin bağlılığı, ötekilerin suçlu iki yüzlülüğüne geçiş belgesi vermekle hizmet etti her zaman. Sadıkça dindar olan insanlara karşı ilk yakınmamız buradan gelir.

Sürünün üstünde ve iki yüzlülerin yanında, bu söylenenlerle yönetimi ve gücü her zaman için bölüşen,

katı ve kudurgan inançlıların korkunç topluluğu vardır. Fazlasıyla katıksızdırlar çünkü fazlasıyla sadıktırlar. Aynı zamanda iki yüzlülerden daha yırtıcı ve kötülükçüdürler. İnsanlık onlara yabancısıdır. Tanrıları için ateşli bir gayretle yanan onlar insanlıktan tiksindir ve binlerce, onbinlerce, yüzbinlerce insanın kökünü kazımaktan kaçınmazlar....

Bir de açıkca inananlar bölümü vardır. Azdırlar, sevimlidirler ama daha az korkunç değillerdir. Kimilerinin boş düşüncelerinden, kimilerinin acıplıklarından yorgun düşen toplum, böylesine yoksulluk ve acı getiren bu dinden tiksirmek ister gibidir. Ona ermiş, kendi halinde, iyi bir adam gösterirler... hınçları geçer. Böylesi adamlar pek enderdir....

Aşkla taşan yürek! Hakikattir bu. Bu adamların en doğru tanımıdır. Çevrelerindekiyi aydınlatmadan ısıtırlar, bunu sevgiyle yaparlar, düşünceyle değil. (Mazzini, 41 - 42, 1871).

DURUMLARI YÜZÜNDEN HALKA YAKIN KEŞİŞLLER

Köylüleri, hemen hemen bütünüyle el değmemiş duran, italyan ulusunun büyük bir çoğunluğudur. Çünkü bu çoğunluğun her çeşitinden hiç bir tarihi yoktur. Ülkenin bütün tarihi, benim gözlemlerden öğrendiğime ve sizin de daha iyi bildiğinize göre, kentlerde kalmıştır. Köylüleriniz bu tarihe katılmamaktadırlar. Onlara verdiğiniz sayısız acı, yoksulluk, kölelik, her yeni gelişmede vurduğunuz darbelerden başkasını bilmiyorlar. Bütün bu kötülükler kentlerden geliyor. Böylece, doğal olarak, köylüler kentleri de, orada oturanları da sevmiyorlar. Bunun içinde işçiler de var.... Köylüleriniz boş inanlı, ama bütünüyle dindar değil. Kilise'yi seviyorlar, çünkü sahneye değgin bir yanı var Kilise'nin. Tekdüzen köylü yaşayışını tiyatroyu andıran ve musikili törenleriyle bölüyor. Kilise onlar için zorlu ve güç çalışmalı, acılı ve yoksul yaşamalarında bir güneş ışığı gibidir.

Köylüler keşişlerden tiksizmezler. Keşişlerin çoğu köylerde yaşar ve köylerden çıkmadırlar. Köylünün keşiş aracılığıyla Kilise'ye uzak yakın bir akrabalığı vardır. Onların yoksul yaşayışları içine girerler ve bu yaşayışı paylaşırlar....

Öte yandan, şurası kesin ki toplumsal ayaklanma olduğunda, bu keşişlerin çoğu başları eğik bu ayaklanmaya kendilerini atacaklardır..... Toplumsal ayaklanma bütün köylüleri sürüklediği gibi onları da sürükleyecektir. (1) (Yapıtlar, VI, 396-398, 1871).

(1) 1877 yılında, Bakunin'in ölümünden bir yıldan az bir zaman sonra, italyan anarşistleri seslerini duyurmaya başladılar. Lettino ve Gallo adlı köyü aldılar ve ilkelerini orada eylemleştirmeye başladılar. Kendilerini en coşkulu taraflıları bu iki köyün keşişleri oldular. F. M.

İDEACILIK, MADDECİLİK, AHLÂK

... ister siyasal olsun ister düşünsel olsun düşüncelere karşı yığınların bugün gösterdikleri bu derin ilgisizliği ve karnı tok sırtı pek kentsoylu ideacıların «aşağılık maddesel ilgiler» dedikleri dar uğraşlarını düşünüyorum. Bugün yığınları yöneten bu ilgisizlik ve bu uğraş, onların kusurunu yüzüne vurmaktan uzak, tam iç güdülerine uygun ve doğal duygularına uygun bir kanıt olarak düşünülmelidir diye düşünüyorum. (Nettlau, 286, 1872).

Kelimenin en geniş anlamıyla toplum, halk, aşağı çoğunluk, çalışanlar yığını, güç ve yaşam vermiyorlar yalnızca, çağdaş düşüncenin ilkelerini de veriyorlar. Oradan çıkmayan ve halk içgüdülerinin ifadesi olmayan bir düşünce, bana göre, ölü doğmuş bir düşüncedir. Ben buradan şu sonucu çıkarıyorum, candan bağlı ve bilgili gençliğin yapacağı şey açıklayıcılık, öğreticilik, giderek

yaratıcılık yapan birinin işi değildir. Gençliğin görevi bu düşünceleri gün ışığına çıkarmaktır....

Halk düşünceleri arasında bugün yığınları daha çok ilgilendiren ve bütün ülkeleri ilgilendiren **maddesel ve tutumsal özgürlüktür....** (Cerretti, 179 - 180, 1872).

...

İster felsefeye olsun ister dinsel olsun **ideacılık...** her yerde, maddesel, kesin ve kan dökücü kuvvete bayraklık ediyor bugün... (Yapıtlar, III, 76, 1871).

Maddecilik kendi kendine buyrukluğu yadsıyor. Özgürlüğün kuruluşuyla son buluyor. İdeacılık, insana saygı adına, kendi kendine buyrukluğu ileri sürüyor, bütün özgürlüklerin yıkıntısı üstüne yetkeyi yerleştiriyor... Kı-sacası, nasıl olursa olsun sorulan sorularla, ideacıları edimsel maddecilikle suç üstü bulacaksınız, maddecilere baktığınız zaman da tam karşıtını, onlar da esinlerin ve alabildiğine geniş düşünsel düşüncelerin peşine düşmüş-ler ve gerçekleştirmeye yelteniyorlar. (Yapıtlar, III, 79, 1871).

Aristokrat ve kentsoylu, dinbilimci ve fiziköteci, si-yasacı ve töreci, dinci, düşünür ya da ozan, bütün okul-ların ideacıları kendilerine, insan o görkemli aklıyla, yü-ce düşünceleri ve sonsuz esinleriyle, şu yeryüzündeki bü-tün öteki var olanlar gibi, maddeden, şu aşağı maddenin bir ürününden başka bir şey dediğiniz zaman alabildi-ğine kendilerini savunuyorlar.

Onlara şöyle karşılık verebiliriz, maddecilerin sözü-nü ettiği madde, ideacıların aşağı maddesiyle hiç ilintili değildir. Maddecilerin maddesi kendiliğinden ve sonsuz-

ca devingen, etken, üreticidir. İdeacıların maddesi kendi boş soyutlamalarının ürünüdür. Gerçekten aptal bir yaratıktır. Cansız, devinimsiz, en azından bir şey üretmekten yoksun, bir caput mortuum (1), Tanrı diye adlandırdıkları o güzelim kuruntuya karşı oturtulmuş boş bir imgelem'dir... Neden sonra gelip bize ağır başlılıkla bu maddenin kendi başına bir şey üretmeyeceğini, kendi kendini devindiremeyeceğini ve bundan ötürü de Tanrılarınca yaratılmak zorunda olduğunu söylerler. (Yapıtlar, III, 24 - 25, 1871).

... hayvanların yaşayışı bile, dinbilimcilerin ve ideacıların ve Bazzini'nin kendisinin sandığı kadar kesinlikle maddesel değildir : sindirim ve çoğalma içgüdüğü çevresinde merkezleşen varlıklarıyla hayvanların pek aşağı türleri vardır. Fakat gelişmiş türlerinde, insana yaklaşan türlerinde, insanlarla ilgili bir çok ilke bulabilirsiniz... Şüphesiz mide ve cinsel aşk bunlarda önemli bir yer tutar, ama aynı durum bu kadar yönetici değilse bile insanlarda da önemli değil midir?

Kendini sürdürmesi için, tek hayvan olarak, karnını doyurmak, türünü sürdürmesi için, tür olarak, çoğalmak zorundadır. İşte gerçek ve temel ilkesi yaşamının, bütün hayvanlarda ortak olan yanı, en ilkelinden insana dek budur... (Mazzini, 71 - 72, 1871).

...

Dinsel doğmalarla bozulmadığı sürece, özel törede, her insan toplumunda bilinen, anlaşılan, kabul edilen ve

(1) caput mortuum : ölü kafa

gerçekleştirilen sonsuz bir temel vardır. Bu temel insan saygısından başka bir şey değildir, insan değerine, hakkına, bütün insan bireylerinin özgürlüğüne saygıdır. Bunlara saygı göstermek herkesin ödevidir. Bunları sevmek ve sürdürmek erdemdir. Bunlara karşı çıkmak, tam karşıtı, suçtur. (Yapıtlar, V, 309, 1871).

İnsan saygısı deyince ne anlıyoruz? Bu bütün insan-daki insansı onuru... tanımadır. Irkı, rengi, kafaca ve törece gelişim düzeyi ne olursa olsun bu onuru tanımaktır. Fakat, eğer bu adam aptal, kötü, aşağılıkta ona saygı duyar mıyım? Eğer böyleyse şüphesiz benim için onun kabalığına, aptallığına ve barbarlığına saygı duymam olanaksızdır. Onlar beni tiksindirir, bende hoşnutsuzluk uyandırır. Gerektiğinde ona karşı tavır alacağım, yaşamam söz konusuysa onu öldürmeye dek gideceğim.... Ona karşı açtığım savaşın en bızlı yerinde bile onun insan kişiliğine karşı saygı duymak zorundayım... (Yapıtlar, I, 177 - 178, 1867).

Babadan kalma, dinsel, sıra güden gelenekler üstüne oturmuş olan eski töre bir yankı uyandırmadan yitip gidiyor. Yeni bir töre yaratılmamıştır, yalnızca hissediliyor şimdilik. Gerçekte bu, somut olabilecek olan toplumsal bir başkaldırmanın eylemiyle ancak olur. Ne denli büyük olursa olsun tek bir insanın aklı ve gücü bunu getirmeye yetmeyecektir. İşte yeni töre bunun içindir ki henüz oluşuyor. (Correspondance, 269, 1867).

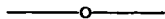
...

...bir toplumda hüküm süren bütün töre yöntemleri ve bütün dinler, toplumun gerçek ve maddesel durumu-

nun ideal ifadeleridir. Yani siyasal ve tutumsal örgütün ifadeleridir. Siyasal örgüt hiç bir zaman tutumsal örgütün tüzel ve şiddetli onaylamasından başka bir şey değildir. (Mazzini, 69, 1871).

Her ülkenin siyasal durumu... her zaman için tutumsal durumunun tıpa tıp ifadesi ve ürünüdür. Birincisini değiştirmek için, ikincisini değişime uğratmak gerekir. M. Marx'a göre tarihsel evrimin bütün gizi buradadır. Tarihin öteki öğelerini hesaba katmıyor. Bunlar tutumsal duruma etki eden siyasal, tüzel ve dinsel kuruluşların tepkisidir... (Yapıtlar, IV, 378, 1872).

M. Marx'ın akıl yürütmesi saltık olarak karşıt olan sonuçlarla sonuçlanıyor. Yalnızca tutumsal sorunu dikkate alıyor. Diyor ki, gelişiminin en yüksek düzeyine ulaşmış çağdaş kapitalist üretimin olduğu ülkeler en ileri ülkelerdir ve bundan ötürü toplumsal devrim yapmaya en yatkın olanlardır... (Yapıtlar, IV, 381, 1872).

ŞEYTANIN SANCAĞI ALTINDA

Hıristiyan olduğu kadar Mazzini'ci olan öğretiyeye göre Kötü olan, insanın şeytana uyarak tanrısal yetkeye baş kaldırmasıdır. Biz baş kaldırmada bütün insansı özgürlüklerin verimli tohumunu görüyoruz... (Mazzini, 56-57, 1871).

İnsansı özgürlüğü severek ve kıskanarak, insanlıkta saygı duyduğumuz ve beğendiğimiz her şeyin saltık durumunu gibi özgürlüğü ele alarak, Voltaire'in şu cümlesine yöneliyorum ve diyorum ki eğer Tanrı gerçekten olsaydı onu yok etmek gerekirdi. (Yapıtlar, III, 48, 1871).

—

İnsanlık için, hakikat için, ilerleme için en zararlı olan şey Kilise'dir, buna inanıyoruz. Başka türlü olur mu zaten? Genç kuşakları özellikle kadınların ahlâkını bozan Kilise değil mi? Dogmaları, aptallıkları, kuruntularıyla mantıksal düşünceyi ve bilimi öldürmeye yeltenen

o değil mi?... Yaşayanı ceset haline getiren, özgürlüğü yitiren, yığınları köleleştiren o değil mi?...

Eğer çağımızın gelişmesi kuruntu dolu bir düşünüş değilse, Kilise'yle birlikte bitirmek zorundadır bu düşünüş. (Yapıtlar, IV, 274 - 275, 1871).

—

... hücrelerine kapatılmış bir tutuklu gibi kendi yaşayışı içine kapatılmış, ufuksuz, çıkışsız, hattâ geleceksiz olan halkın içi dar olmalı. Buradan çıkmak için kentsoyluların bayağılaşmış içgüdüleri işe yaramıyacaktır. Fakat olsa olsa üç kurtuluş yolu vardır, ilk ikisi gerçeksiz, üçüncüsü gerçektir. Eğlence yeri ve kilisedir ilk ikisi, beden ya da ruhun batağa düşmesi demektir bu. Üçüncüsü toplumsal devrimdir.... eğlence yerini ve kiliseyi kapatacak güç tek başına toplumsal devrimdir. (Yapıtlar, III, 30 - 31, 1871).

—○—

TOPLUMCULUK ve DEVRİM

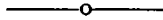
BABEUF'TEN PROUDHON'A

Bütün insan bireylerinin insan olmaları için gerekli hakkı ve ödevi açıklayarak Fransız Devrimi, Babouvisme'e ulaştı. Babeuf, Devrim'in önce yarattığı ve sonra da öldürdüğü coşkun ve katıksız vatandaşlardan biridir.... Toplumun tutumsal örgütü içinde açık seçik olarak olanaksız olan ve kökten bir değişme yanlışı yüzünden Devrim'in yok olmaya yüz tuttuğunu görünce, Devrim'in ruhuna bağlı olduğundan, cumhuriyete uygun, siyasal ve tutumsal bir yöntem düşünmüştü.... Düşüncesi başarıya ulaşamayınca bir çok arkadaşıyla birlikte başı uçuruldu. Fakat toplumcu cumhuriyet düşüncesi kendiyile birlikte ölüp gitmedi. Çağımızın büyük başkaldırcılarından biri olan arkadaşı Buonarotti, Babeuf'ün yazılarını topladı. Kutsal bir depo gibi, bu düşünceleri genç kuşaklara taşıdı.... Bu düşünceler 1830 ve 1848 yılları arasında, Cabet'deki yorumcular ve M. Louis Blanc tarafından yorumlanarak devrimci toplumculuğa ulaşıldı.

di. Öte yandan bir başka toplumcu akım vardı. Aynı devrimci kaynaktan geliyordu, aynı amacı güdüyordu, fakat araçlar saltık olarak ayrılmıydı. Biz onu öğretisel toplumculuk diye adlandıracamız. Kurucuları saygı değer iki kişidir : Saint - Simon ve Fourier....

Sonunda Proudhon çıkıyor ortaya. Bir köylünün oğludur. Olguca ve iç güdülerinden yana bu öğretici ve kent soylu toplumcuların hepsinden yüz kat daha devrimci. Derin olduğu kadar da gözleyici olan acıma bilmez bir eleştiriyile silâhlı, bütün öteki yöntemleri yıkmak için. Yetkeye karşı özgürlüğü koyarak bu Devlet toplumcularına karşı kendini cesurca anarşist olarak ortaya attı.... Kendi için tanrı tanımaz ya da Auguste Comte'la birlikte pozitivist diyecek kadar cesareti vardı.

Bireysel olduğu kadar ortak özgürlük ve özgür kuruluşların kendi kendilerine eylemi üstüne kurulmuş olan toplumculuğu ona, daha sonra.... federalizmle son bulması gerekli bir sonuç gibi geldi. (Yapıtlar, I, 36 - 40, 1867).

MARX VE PROUDHON

... şüphe yok ki Marx'ın Proudhon için yaptığı eleştiride bir çok hakikatler vardır... Çıkış noktası, soyut bir hak düşüncesidir. Haktan, tutumsal olguya geçer. Oysa M. Marx, Proudhon'a karşı olarak, Devlet'lerin, halkların ve insan toplumunun çağdaş ve geçmiş tarihleriyle doğrulayarak, tutumsal etmenin önden geldiği ve her zaman için tüzel ve politik hakkın önünde olduğu şüphe götürmez hakikatini açıkladı ve gösterdi. (Devletçilik ve Anarşistlik, 242, 1873).

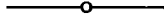
... Marx, pek derin ve pek ağırbaşlı tutumcu bir düşünürdür. Proudhon'a karşı, gerçekte maddeci olması, ona bu üstünlüğü sağlıyor. Alışılmış ideacılığın geleneklerini sarsmak için bütün gücünü harçmasına karşılık Proudhon, yola gelmez bir ideacı gibi kalmıştır birazcık... Tek kötü yanı doğayla ilgili bilimlere okumamış olmasıdır. Yöntemini buna uydurmamış olmasıdır. Ona doğru yolu açan, bir üstün insan olma yeteneği vardı

ama düşüncesinin kötü ya da ideacı alışkanlıklarıyla sürüklenerek, her zaman bilinen yanlışlara düşüyordu. Proudhon'un aralıksız sürüp giden bir karşıtlığı vardı. Durmadan ideacılığın heyulâlarına karşı dövüşen, onları kesinlikle yenemeyen devrimci bir düşünür, keskin bir dehaydı.

Marx düşünür olarak doğru yoldadır. Tarihteki siyasal, dinsel, tüzel evrimlerin, tutumsal evrimlerin nedenleri değil sonuçları olduğu ilkesini ilke olarak oturttu... Öte yandan, Proudhon özgürlüğü ondan daha iyi anlamış ve duymuştu. Proudhon'da bir devrimcinin sahici iç güdülere vardı... tepeden tırnağa yetken bir toplumcuymdu.

... Marx'ın nitelikleri ve pek büyük, pek olumlu bir eylem ve düşünce gücü vardır... (Nettlau, 70-71, 1872)

Bütün bilginlerde olduğu gibi onda da yanlışlar vardır. Öğretici'dir. Saltık olarak kuramlarına inanır ve onların dışındakilere aldırılmaz. (Nettlau, 386, 1871):

KÖYLÜLER

Köylüden daha çok aydınlanmış olan kent işçisi, çoğu kez onu aşağılar ve bütün bütün bir kentsoylu hor görürlükle ondan söz eder. Fakat aşağılama ve hor görme kadar, hiç bir şey, hiddet yaratmaz. Köylü de, kentli işçinin aşağılamasına hiddetle karşılık verir. Bu da çok kötü bir şeydir, çünkü bu aşağılama ve bu kırgınlık halkı iki büyük bölüme ayırır. Her biri ötekini kötürümleştirebilir ve değersiz kılar. Bu iki bölüm arasında gerçekte birbirine karşıt bir durum yoktur. Ne pahasına olursa olsun ortadan kaldırılması gereken kötü ve geniş bir yanlışlık vardır. (Yapıtlar, II, 221 - 222, 1870).

Kent işçileri... her şeyden önce köylülere karşı olan bu sızlanmalarını kendi kendilerine açıklamalıdır. Nedir onların belli başlı sızlanmaları?

Birincisi : köylülerin cahil, boş inanlı ve kaba sofu olmaları ve kendilerini keşişlerin eline bırakmaları,

ikincisi : kendilerini imparatora adanmaları, üçüncüsü : kişisel iyeliğin tarafı olmaları.

Şurası bir hakikat ki Fransız köylüleri gerçekten cahildirler. Fakat bu onların yanlış mı? Onlara okul yapmayı düşünen olmuş mu acaba? Onları aşağılamakta ve kötülemekte hakkımız var mı? İş buraya gelince, yadsınamaz bir şekilde işçilerden daha bilgili olan kentsoyluların, işçileri aşağılamak ve kötülemek hakkı olacaktır. Bunu söyleyen ve kendilerinin yönetme hakkını yetiştirme üstünlükleri üstüne oturtan ve işçiler için bağımlı olmalarının nedenini buna indirgeyen kentsoylular olduğunu pek âlâ biliyoruz. İşçileri, kentsoylulara karşı büyüklüğünü yapan bilgilerinin az olması değildir, yadsınamayacak kadar büyük olan adaletlerinin sunulduğu ve içgüdüdür. Fakat bu adalet içgüdü köylülerde yok mudur? İyice bir bakın, çeşitli biçimler altında, bunu köylülerde de bulacaksınız. Bilgisizliklerinin yanında derin bir sağ duyu, hayranlık uyandıran bir incelik bulacaksınız onlarda....

Köylüler boş inanlı ve kaba sofudur diyeceksiniz. kendilerini keşişlerin eline bırakıyorlar. Boş inanları bilgisizliklerinin bir ürünüdür.... Ve zaten, pek sizin söylediğiniz kadar boş inanlı ve kaba sofu da değillerdir. Böyle olan kadınlarıdır. Fakat bütün işçi kadınları da katolik ve romen öğretilerine ve boş inanlarına açık değil midirler? Keşişlerin etkisine ve yön verişine gelince, görünüşte buna katlanırlar yalnızca.... Köylerde keşişlerin etkisini öldürmek için, devrim ancak tek bir şey yapar, köylülerin çıkarlarıyla Kilise'nin çıkarlarını karşıt bir duruma getirmek. (Yapıtlar, II, 224 - 225, 1870).

Köylülere karşı kent işçilerinin son ve belli başlı olarak ileri sürdükleri kanıt, köylülerin aç gözlü olmalarıdır. Koskocaman bir bencillikleri ve toprağın kişisel iye-likleri olmasına olan bağlılıklarıdır. Onlara yaklaşmak isteyen işçilerin kendilerine, önce, şöylece sormaları gerekir : Kim bencil değildir?... Bugünün toplumunda kim aç gözlü değildir? Karnı aç olana kimsenin acımadığı: bu toplumda ve günümüzün tutumsal kargaşasının içinde kendini güven altına almak ve para biriktirebilmek içindir bu aç gözlülük. Köylüler ortakçı değillerdir. Onlar bölüşmekten tiksiniyorlar, kuşkuluyorlar, bu gerçektir.... Büyük çoğunluğunun elinde bir şeyi olmayan işçiler ortakçılığa doğru köylülerden daha çok eğilimlidirler. Bundan daha doğal bir şey olamaz. Berikilcrinin ortakçılığı ötekilerin bireyciliği kadar doğaldır. Burada ne övünmek ne de ötekileri aşağılamak vardır... (Yapıtlar, II, 229 - 230, 1870).

Köylülerin belli başlı sızlanmaları, kentlere karşı duydukları derin ve sinsî kızgınlıklarının belli başlı nedenleri nelerdir?

1. Köylüler kendilerini kentler tarafından aşağılanmış görürler...

2. Köylüler, bir çok nedenlere, kanıtlara, bu düşünceye temellik eden tarihsel deneylere dayanarak, kentlerin kendilerini baskı altında tutacağını, yöneteceğini, çoklukla sömüreceğini ve kendisinin kuşku duymadığı bir siyasal düzeni kendilerine aşılacağını imgelerler.

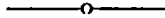
3. Bunun dışında, köylüler kentlerin işçilerini bölüşücüler gibi görür. Üstüne titredikleri topraklarını

toplumcuların gelip zorla ellerinden alacaklarından korkarlar.

İşçiler, köylülerin onlara karşı gösterdiği bu güvensizliği ve öfkeyi yenmek için ne yapmalıdırlar? Önce onları aşağılamaktan geçmeleri gerekir... (Yapıtlar, II, 235 - 236, 1871).

Köylüler ancak... bilmezlikleri yüzünden yanlış yaparlar, yoksa mizaç eksikliğinden değil. (Yapıtlar, II, 216, 1870).

Şunu iyi biliniz, köylü bütün yönetimlerden hoşlanmaz. Onlara ihtiyatla katlanır. Düzenle vergilerini öder. Yönetimler ondan oğlunu alırlar asker yapmak için. Bunun başka nasıl olabileceğini görmez. Hiç bir değişmeye elini uzatmaz. Çünkü kendi kendine derki, bütün yönetimler aynıdır, ne ad verilirse verilsin yeni yönetim eskisinden daha iyi olmayacaktır. Göze almaktan ve yararsız değişmelerin vereceği fireden kaçınır çünkü. (Yapıtlar, II, 231 - 232, 1870).

İŞÇİLER, KÖYLÜLER

... bütün öteki sorunlar, dinsel, ulusal, siyasal sorunlar tarih tarafından bütünüyle tüketilmiş olduklarından, bugün geriye bir tek sorun kalıyor. Zaten bunun içinde bütün ötekiler özetleniyor. Bundan böyle de halkları kıpırdatacak olan tek sorun budur : **Toplumsal sorun.** (Nettlau, 221, 1864 - 1867).

Çok ayrımlı eğilimleri olan bir çok yazarın, pek çok kereler, gözlemediği ve gösterdiği ve dikkate değer olan şey şudur; bugün, bir tek, işçi sınıfının olumlu bir düşüncüsü vardır... (Yapıtlar, VI, 67, 1871).

... işçiler, insanlığın bugünkü gençleridir. Kendi geleceklerini kendi omuzlarında taşımaktadırlar. (Yapıtlar, V, 119, 1869).

... değil mi ki işçi, elle çalışan adam, ağır işçi, yeryüzündeki son köleliğin tarihsel temsilcisidir, onun öz-

gürlüğünü elde etmesi herkesin özgürlüğünü elde etmesidir, onun utkusu insanlığın son utkusudur. (Yapıtlar, IV, 425, 1872).

...

Genel kural : değişmek gereksinmesini duyanlar değiştirilebilirler. İster iç, ister dış durumlarının yoksulluğunda ya da iç güdülerinde onlara vermek istediğiniz şeyi taşıyanlar değiştirilebilirler. Hiç bir değişme gereksinmesi olmayanları değiştiremeyeceksiniz. Hoşlanmadıkları bir durumdan çıkmayı istiyerek, kendi törel, zihinsel ve toplumsal alışkanlıklarının yapıları tarafından, sizin düşüncelerinizin dünyası olmayan bir dünyada daha iyi bir yer aramaya itilenleri de değiştiremeyeceksiniz.

Rica ederim varlıklı olmayı aklına koymuş olan bir soyluyu toplumculuğa yöneltin, soylu olmaya can atan bir kentsoyluyu toplumcu olmaya yöneltin, ya da bütün gücüyle kentsoylu olmaya çabalayan bir işçiyi toplumculuğa yöneltin!.....

Hiç bir akıl, hiç bir söyleşi bu bahtsızların değişmesini sağlamayacaktır. Onları yenmek için bir tek yol vardır, bu da olgudur. Bütün yönetimleriyle, bütün sömürücülükleriyle, ayrıcalı durumların ve olanağın ortadan kaldırılmasıdır. Yeryüzünde eşitsizlik üstüne kurulmuş her şeyi süpürerek, onları, mutluluklarını eşitlik ve dayanışmada aramaya zorlayacak olan toplumsal devrimdir.... (Yapıtlar, V, 178, 1869).

Düşünce toplumcusuyla... işçi dünyasının bilincinden yoksun toplumcu arasındaki temel ayrım şu olgudur : birincisi toplumcu olmayı istese bile, tamı tamına

toplumcu olamayacaktır, öteki her ne denli toplumcu olsa da, bunun bilincinde değildir, bu dünyada toplumsal bir bilim olduğunu bilmez, giderek toplumcu kelimesini duymamıştır bile.

Biri toplumculuğu baştan aşağıya bilir, toplumcu değildir, öteki toplumcudur, bir şey bilmez. Hangisini veğ tutmalı acaba? Toplumcu olanı diye düşünüyorum ben. (Maximoff, 359 - 360, 1870).

(Gelgelelim) toplumsal ilkeler hiç kimsenin iyeliği altında değil. Kentsoylu sınıfın orta yerinde gelişmiş düşünce tarafından sunulması, işçiler tarafından sunulması kadar doğaldır... (Nettlau, 253, 1868).

... işçi sınıfında biraz okumuş, yüksekten atan, kurumlu, gözü yükseklerde olan küçük bir çevre vardır, bunlara, doğruca, kentsoylu işçiler denebilir. Bunlar kendilerini başkan gibi, işçi kuruluşlarının Devlet adamları gibi göstermekten hoşlanırlar. Çoklukla kendilerinden daha az gözü yükseklerde ve daha çok alçakgönüllü, kendini adanmış, kentsoylu sınıftan çıkma adamların istek yarısıcılığından korktukları göze çarpar... Kendini içtenlikle bu yola adanmış kentsoylulara karşı çıkma, işçi yığınlarından değil de bu kurumlu ve gözü yüksekte baş'lardan geldiğini gördüm çoğu kez. Bunlar pek az toplumcu olan niyetlerini işçi elbiseleri ardına gizlerler. (Nettlau, 425, 1872).

YASAL - DOĞAL AİLE

Toplumsal - tutumsal haklarında olduğu kadar siyasal haklarında da kadın haklarının erkek haklarıyla eşitlenmesi. (Maximoff, 247, 1870 - 73).

Doğal ailenin değil, medenî hukuk ve iyelik üstüne kurulmuş yasal ailenin kaldırılması. Dinsel ve medenî evlenme yerine **doğal evlenme** konur. Aynı ayrı cinsten iki büyük bireyin isteklerine, karşılıklı ilgilerine ve yüreklerinin tutkusuna göre, toplumun, birleşmelerine engel olması ya da istemedikleri durumda onları bir arada tutmak istemesi gibi bir hakkı olmaksızın, bir araya gelme ya da ayrılma hakları vardır... İki cinsin bir arada yaşaması onların özgürlüğü kılınmalıdır..... Ne tutkunun şiddeti, ne de geçmişte özgür olarak verilmiş haklar, ötekinin özgürlüğüne karşı berikinin adına hiç bir antlaşma için suç bağışlığı olamaz, böyle bir antlaşma bir suç gibi kabul edilecektir. (Nettlau, 231, 1864 - 67).

... dinsel evliliği, kaldırarak, medenî ve türel evliliğe inandık. Yaşamayı, gerçeği, ahlâka uygunluğu, tek başına insana saygı ve kadın, erkek, birbirini seven iki kişinin özgürlüğü üstüne kurulmuş doğal evliliğe götürüyoruz.... (Yapıtlar, VI, 334 - 385, 1871).

...

Çocuklar kimsenin iyeliği değildirler. Ne anne ve babalarının, ne de toplumun iyeliğidirler. Onlar ancak gelecek özgürlüklerine sahiptirler. Fakat çocuklarda bu özgürlük henüz gerçek değildir, ancak gücüdür (bilküve mevcut olan).... (Maximoff, 327, 1871).

BİREYSEL HAKLAR

Kadın ve erkek her yetişkin bireyin özgürlüğü saltık ve tam olmalıdır. Gidip gelmek düşünülen her düşünüyü açıkça söylemek avare ya da etken, törel ya da töre dışı olmak, bir kelimeyle kendi kişiliğini ve malını kendi tarzına göre, kimseye açıklama yapmadan, ortaya koymak özgürlüğü, çalışmasına lâıyk olan yaşamak özgürlüğü...

Özgürlük ancak özgürlükle savunulabilir ve özgürlükle savunulmalıdır. Özgürlüğü korumak için özel baha-ne altında özgürlüğü kısıtlamayı dilemek tehlikeli bir ters gidiştir. Töre'nin özgürlükten başka nesnesi, nede-ni, dürtücüsü, kaynağı olmadığından ve töre'nin kendisi-nin özgürlükten başkası olmadığından, töreyi korumak amacı güderek özgürlüğe zorla yapılmaya kalkışılan sınırlamalar, her zaman için töreye zarar vermeye yöneldi. Ruhbilim, çizelgeler ve bütün tarih bize gösterir ki birey-sel ve toplumsal töresizlik daima kötü bir halk ve özel eğitimin, halktaki düşünce kötülüğü ve yokluğunun ka-çınılmaz sonucudur.... Ünlü bir fransız çizelgecisi (sta-tisticien) olan Quetelet bize şunu öğretiyor : suçları ha-zırlayan daima toplumdur. Kötülük yapanlar bunu so-nuçlandıran araçlardan başka bir şey değillerdir. Öyley-se, bireysel özgürlük üstüne el atacak olan bir yasallığın sertliklerini kalkıp toplumsal törelsizliğe karşı çıkarmak yararsızdır.....

ÖZGÜRLÜK - EŞİTLİK - KARDEŞLİK

1789 devrimi, öyle dense bile, ne toplumcu ne de maddeciydi. M. Gambetta'nın deyimiyle, **positiviste**'ten başka bir şey değildi. Temelden kentsoylu, jacobine, fiziköteci, siyasal ve ideacıydı. Alabildiğine geniş ve tutkunu olan içten dileklerinde, olamayacak bir şey istemişti: ülkesel bir eşitliğin kurulması, hem de maddesel eşitsizliğin orta yerinde. Kutsal dayanaklar gibi bütün tutumsal eşitsizliklerin koşullarını muhafaza ederek, bütün insanları geniş bir kardeşi, insansı, zihinsel, törel, siyasal ve toplumsal eşitlik duygusu içinde birleştirebileceğini ve toplayabileceğini sanmıştı. Bu onun düşü..... bu düşün gerçekleştirilmesi olanaksızdı, çünkü bütün doğal ve toplumsal yasaların karşıtıydı. (Yapıtlar, III, 190 - 191, 1870)

Bir tekin ve herkesin özgürlüğünü ilân etmişti, daha da çok bir tekin ve herkesin özgür olma hakkını ilân etmişti. Fakat bu özgürlüğü gerçekleştirecek araçları gerçekten vermemişti. Ancak mülk sahiplerine, kapitalistlere

ve varlıklılara bundan yararlanmak araçlarını vermişti. (Yapıtlar, V, 516, 1871)

Özgürlük, Eşitlik, Kardeşlik. Ama hangi eşitlik? Yasa önünde eşitlik, siyasal hallarda eşitlik, vatandaşların eşitliği, insanların eşitliği değil. Çünkü Devlet insanları hiç tanımıyor. Devlet ancak vatandaşları tanıyor. Devlet için insan ancak siyasal haklarını kullandığı sürece var..... Güç işler altında, yoksullukla, açlıkla ezilen insan, toplumsal olarak aşağılanmış, tutumsal olarak sömürülmüş, ezilmiş insan, acı çeken insan Devlet için yoktur. Devlet insanın acılarından ve toplumsal ve tutumsal köleliğinden habersizdir, kuruntudan ibaret olan siyasal özgürlüğünün dış görünüşü ardına gizlenmiş olan köleliğinden habersizdir. İşte bundandır ki siyasal eşitlik toplumsal eşitlik değildir. (Yapıtlar, V, 322 - 323, 1871).

Tutumsal ve toplumsal bir eşitlik olmadıkça..... siyasal eşitlik boş bir kuruntu olacaktır...

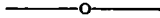
İşte bunu, 1793 Devrimi'nin büyük kahramanları olan Danton, Robespierre, Saint-Just hiç anlamadılar. Onlar yalnızca siyasal özgürlük ve eşitlik istiyorlardı, tutumsal ve toplumsal değil. İşte bu yüzden ki, onların kurduğu eşitlik ve özgürlük, halk üstüne kentsoylular yönetiminin yeni temellerini getirip oturttu.

Bu çelişkiyi, devrimci formüllerinin üçüncü ögesi olarak **kardeşliği** koyarak örteceklerini sandılar. Bu da yine kuruntu oldu! Sorarım size sömürenle sömürülenle ezilen arasında kardeşlik olur mu? Nasıl! Ben kal-kayım size bütün bir gün ter döktüreyim ve acı vereyim. Akşam, sizin terinizin ve acınızın ürününü elime aldım.

ğında, size, ancak yaşayabilesiniz ve ertesi gün yine benim için ter döküp acı çekesiniz diye tutup bir parçacık bir şey veriyorum. Akşamleyin de size «Kucaklaşalım, biz kardeşiz!» diyorum.

Kentsoylu Devrim ve kardeşlik böyledir işte. (Yapıtlar, V. 329 - 330, 1871)

1793 Jacobin'leri büyük adamlardı. Tüze, özgürlük ve eşitlik insanları ve içlerinde yanan kutsal bir ateşleri vardı. Bugün bizim isteklerimizi dile getiren bazı kelimeleri iyice anlamamaları değildir onların hatası. Bunları ancak siyasal durum karşısında düşündüler, tutumsal ve toplumsal durum karşısında değil. Ama yine de derim ki bizim bugün bunları anlamamız nasıl bir değerlilik değilse onların anlamaması bir hata değildi. Bu zamanın hatası ve zamanın değerliliğidir... bu, yanlışların ve hataların art arda gelmesinden, gerekli sonuçların çıkarıldığı denemelerin art arda gelmesinden başka bir şey değildir. İnsanlar bunlarla hakikatleri fethederler. (Yapıtlar, V. 334, 1871)

BUGÜNKÜ KENTSOYLULUGUN KONUMU

Kentsoyluluk, kendi öz tarihi tarafından cezaya çarptırılmış ve ruhbilimsel olarak tükenmiş bir sınıftır. Eskiden önde yürüyordu, o zaman güçlüydü. Bugün geriliyor, korkuyor, kendi kendini hiçliğe mahkûm ediyor. (Yapıtlar, V, 61, 1869)

...kazandığı malların yararlanmasıyla uyuşmuş ve töresi bozulmuş, sömürdüğü işçi sınıfıyla arasında aşılmaz bir uçurumla ayrılmış, şimdi şimdi kötüye kullanıldığı siyasal gücünü ona kazandıran eyleminin ve düşüncesinin atılğanlığını yitirmiş olarak, şimdiden hiç bir şey anlamayarak, geleceği biçimlendirmeye daha az cesaret ederek... kentsoyluluk, bütün yaratmak gücünü, ister siyasal alanda olsun, ister toplumsal alanında olsun, yitirdi. (Yapıtlar, V, 268, 1869)

Dün olduğu gibi bugün, dünden de çok... kendini katı, bencil, aç gözlü, dar, hayvan, aynı zamanda hoyrat ve aşağılık, kendisi için bir tehlike olmadığını sezdiğinde yırtıcı... halk gücü ve yetkesi karşısında her zaman yerlere kapanan... bir biçimde ortaya seriyor kendini kentsoyluluk. (Yapıtlar, II, 301 - 302, 1870 - 1871)

...

Bununla birlikte... düşüncelerinin ve eylemlerinin devindiriciliğinin tek ilgi çeken yön olduğunu kabul edebiliyorum yalnızca..

Az ya da çok kalabalık, akıllı, kıskanç, bilinçli olarak kötülükçü sömürücüler her sınıfta ve her toplulukta vardır. Törel ve zihinsel bütün önyargılardan özgür; aynı biçimde bütün kanılara karşı kayıtsız ve amacına

ulaşmak için her şeye hizmet eden böylelerine güçlü adamlar deniyor. Fakat bu seçkin adamlar, en bayağılaşmış sınıflarda küçük bir azınlık yaparlar ancak. Orada, yığın halk içinde olduğu kadar koyunlaşmıştır. Çıkarlarının etkisine doğallıkla boyun eğer... (Yapıtlar, I, 297, 1871)

...

...küçük kentsoyluluk ve okul ve üniversite gençliği üstüne söz etmek istiyoruz...

Kentsoylu çocuklarının, çoklukla, babalarının tekelinden alışkanlıklarını, dar önyargılarını, bencil içgüdülerini sürdürdükleri, hakikattir. Fakat genç olduklarına göre onlardan umut kesmemek gerekir. Güç, tutuklu bir istek, genişliği ve kötü etkileri ölçüp biçecek bir adalet içgüdüğü gençliktedir ...Gençlik saygısızdır, içgüdüsel olarak geleneği ve yetke ilkesini aşağılar. Onun gücü ve kuruluşu buradadır. (Yapıtlar, V, 115 - 117, 1869)

...

Canlı olmak istiyor musunuz? Boşu boşuna bu kısır döngü içinde dolaşmaktan yorulduunuz mu? Hiç bir şey bulup çıkarmadan düşünüp duruyormusunuz? Sizi hiç dinlemeyen bir topluma durmadan bağıriyorsunuz d- sesinizi yel alıp gidiyor mu? Hiç bir şey yapmadan devinip duruyormusunuz? Doğduğunuz dünyanın üstünde asılı duran suçlama'dan kurtulmak mı istiyorsunuz? Giderek, yaşamak, düşünmek, bulmak, devinmek, yaratmak, insan olmak mı istiyorsunuz? Kentsoylu dünyasından, önyargılarından, duygularından, boş gururundan vaz geçin. İşçi sınıfının düşüncelerini ele alın. Nedenini kucaklayın, kendinizi bu nedene adayın, kendi düşüncenizi ona verin, o da size güç ve yaşama verecektir. (Yapıtlar, VI, 402, 1871)

...

KENTSOYLULARIN UYUTUCU TOPLUMCULUĞU

...istedikleri şeyi açıkça söylemek yürekliliğini gösteren mülk sahibi ve kapitalist kentsoyluların büyük bir çoğunluğu, aynı biçimde bir yüreklilikle, işçi sınıfının bugünkü deviniminin onlarda uyandırdığı korkuyu açık yüreklilikle ortaya dökerler. Bunlar gözü pek olduğu kadar da içten düşmanlardır, onları tanıyoruz elbette.

Fakat, ne aynı açık yürekliliği ve ne de aynı yürekliliği olan bir başka bölük kentsoylular vardır. Toplumsal «liquidation»un düşmanıdır. Biçim, bütün varlığımızla, adaletin büyük bir bağıtı olarak, gerekli başlangıç olarak ve toplumun akılcı ve eşit olarak kuruluşunun kaçınılmaz temeli olarak adlandırdığımız bu işin düşmanıdır. Tıpkı bütün öteki kentsoylular gibi, bütün eşitsizliklerin kaynağı olan tutumsal eşitsizliği sürdürmek isterler... işin ve işçinin tam özgürlüğünü elde etmesini istemektedirler, bizim gibi...

Bu aldanmak mıdır yoksa aldatmak mıdır? Bazıları iyi niyetle kendilerini aldatırlar, çok aldatırlar. Büyük çoğunluğu aldanır ve aldatır aynı zamanda... (Yapıtlar, V, 186 - 187, 1869)

Melez olmanın bir çeşidi gibi, kentsoylu toplumculuk, bundan böyle uzlaşamaz iki dünya arasında yer aldı: kentsoylu dünyası ve işçi dünyası. İkirtil ve bozucu eylemi bir yandan kentsoyluluğun ölümünü hızlandırır, öte yandan, fakat aynı zamanda işçi sınıfının doğumuna zarar verir, bu bir hakikattir. Bu zarar verışı ikilidir: önce ilkesini ve gidiş yolunu daraltarak ve bozarak, ikinci olarak da kentsoyluların yakında yapacakları dönü-

şüm üzerine gülünç bir inanla olanaksız umutları ona verdirerek. (Yapıtlar, V, 121 - 122, 1869).

...

Ama, görünüşte bu denli bir birine karşı olan iki şeyi nasıl bir araya getirmeli, aldatıcıyla aldatılanı, yalancıyla inananı? Mantıksal olarak bu güç gibi gözükür. Gel gelelim, oğuda, yani edimsel yaşayışta bu nitelikler çoklukla bir arada olurlar.

İnsanların büyük çoğunluğu kendileriyle çelişik bir durumda yaşarlar, sürekli bir yanlış içinde yaşarlar. Bunun farkına varmazlar. Bu, fevkalâde bir olayın onları alıştıkları uyusukluktan çekmesine ve kendilerine ve çevrelerine bir göz atmaya zorlayana dek sürer. (Yapıtlar, IV, 273 - 274, 1871)

İnsan her zaman arzuladığı şeye ve çıkarlarına karşı çıkmayan kimseye inanır, kolayca. Akıllı ve bilgili de olsa bu böyledir..... (Yapıtlar, IV, 272, 1871)

...

Toplumcu olan tutucular vardır, toplumcu olan keşişler, kökelci ve bağımsız toplumcular vardır. Bütün bunlar gösterir ki toplumculuk... kaynağını geri vermek umudu içinden alan dikkate değer bir güçtür... (Maximoff, 281, 1870)

Eğer toplumculuk kökelciliğe karşı çıkış yapıyorsa, bu hiç de gerilemek için değildir, ileri gitmek içindir (Yapıtlar, V, 90 - 91, 1869)

KENTSOYLULUK VE ASKERİ YÖNETİM

...çıkar, yapı ve kötü alışkanlık tarafından köleleştirilen kentsoyluluk bununla birlikte baş kaldırıcı olarak kalmıştır. Aşağılık halk kalabalığının baş kaldırmasına karşı tutumsal ayrıcalıklarını koruyacak yetenekli ve kuvvetli bir gücün gerekliliğini bilir. Askerî diktatörlüğün önünde eğilir, bilerek, ne yazık ki, bu gün onu savunacak tek güç odur! Fakat, içten içe de ondan tiksindir, çünkü askerî diktatörlük onu bağımsızlığı ve rahatlığı içinde kolayca bırakmaz.....

Kentsoyluların ülküsü her yerde ve her zaman değişmez olarak kahr..... bu, nesnelere kendi adlarıyla adlandırarak, iyeliği olan sınıflar için gerçek, halk yığınları için kuruntudan ibaret olan, bu sonuçlarının tutumsal köleliği üstüne oturtulmuş siyasal özgürlüktür. Başparlak ve bütünüyle kentsoylu sınıfın yararına olan bir yoldur. Görüldüğü gibi, bu durum, kendi köleliğinin omuzlarında başkasının özgürlüğünü taşımaktan kendini gururlu duymak için oldukça akıllı ve oldukça olacağı boyun eymiş ya da oldukça cömert işçiler yığının olduğu ülkelerde elde tutulabilir.

...Yığınları engellemek için gerekli gücü ve araçları kendinde bulamayan... kentsoyluların siyasal liberalizmi yitiyor ve askerî diktatörlüğe yer açıyor. (Yapıtlar, IV, 171 - 172, 1870)

MEKTUPLARINDAN

(Gambuzzi'ye)

16.II.1870

...ve Napoli'ye dönsen, olanağı varsa, kendini saylav seçtirmen için... bu tasarımı başaramazsan, her zaman için eski tasarına dönebileceksin. Bunun için hiç de geç olmayacak, bu konuda emin ol.

Belki beni böyle tutkulu ve kararlı bir biçimde dostlarımı saylav seçilmek için itelediğimi görerek şaşıracaksın. Durumlar ve zaman değişti. Seninle başlayarak, dostlarım her şeyden önce, düşüncelerimiz içinde, ilkelerimiz içinde o kadar piştiler ki onları eski siyasal alışkanlıkları içine atma ve düşünce ve ilkelerimizi harcayabilme, unuta bilme, boza bilme tehlikesi yoktur artık. Nihayet, zamanlar o kadar tehlikelidir, bütün ülkelerdeki özgürlüğü tehdit eden tehlike son derece dikkat çekicidir.....

(Celso Cerretti'ye)

1872

Siz ham hayâl bir kuramcı değilsiniz. Güzel İtalya'nızı bir özgürlük, eşitlik, tüze, mutluluk ve şeref ülkesi durumuna getirmeye yetenekli, güçlü ve etken bir parti kurmak istiyorsunuz. Eylem açısından kendi kendinizi örgütleyorsunuz. Öyleyse, günlük gerçekleri kuran öğelerin hiç birini bilmezden gelmeyin. Çarpışacağınız yanlışların gücünü iyice bilmek zorundasınız. Aynı biçimde kendinizinkini de...

İÇİNDEKİLER :

	SAYFA
Özgürlük üzerine	7
Din, İdeacılık, Maddecilik, Ahlâk üzerine	31
Toplumculuk ve Devrim	51
Kentsoyluluk	67

Yakında çıkacak olan Yayınlarımız :

GEORGİ DİMİTROF

Ünlü «Reishtag Olayı»nın içyüzünü bütün açıklığıyla anlatan bu eser, Ernst Fischer'in en önemli eseridir...
7.5 Lira...

BULGAR HİKÂYELERİ

Stoyanof, Pelin, Daskaloff gibi ünlü Bulgar hikâyecilerinden seçme hikâyeler... Yakında çıkıyor...

SOSYALİST ÜLKELERDEN ŞİİRLER

Bulgaristan, Çekoslovakya ve Yugoslavya'nın en önemli ozanlarından seçme şiirler... Yakında çıkıyor...

HABORA KİTABEVİ Yayınlarından bazıları :

ANARŞİZM... (Kropotkin) 4 Lira...

SOSYALİST REALİZM... (Siniavski) 4 Lira...

GİZLİLİK... (Sartre) 3 Lira...

400 DARBE... (Moussy - Truffaut) 5 lira...

DÜNYA HÜKÜMETİ C.I.A.... (Finney - Wecker) 3 lira...

ÇİRKİN AMERİKALI... (Lederer - Burdick) 10 lira...

SOSYALİZM, KOMÜNİZM, SENDİKALİZM, ANARŞİZM
(Joad) 5 lira...

POLİTİKA VE ÜNİFORMA... (De Gaulle) 2 lira...

RUS OZANLARI... (Antoloji) 3 lira...

DARAĞACINDAN RAPOR... (Çekoslovak Hikâyeleri).
3 lira...

TAHTAKURUSU... (Mayakovski) 4 lira...

SEÇMELER — NOBEL 1966... (Sachs) 5 lira...

SAVAŞ ÇAĞI UMUT ÇAĞI... (Baydar) 6 lira...

«Bazıları için Bakunin bir gürültücüden başka bir şey değildir. Mizaç yönünden çok, zekâ yönünden az gürültücü bir adam. Bazıları için katıksız, tertemiz, salt, saltık, benim de şimdi bildiğim gibi, bir devrim meleğidir. Bazıları için de bir nihilisttir, işte o kadar. Berikiler için de ötekiler için de Marx ve Bakunin, gündüz ve gece gibi birbirlerine karşı konmuşlardır.»

- François Munoz -

KOC University Library

3 1093 6190634 5

4 lira